

ОГЛЯДИ І РЕЦЕНЗІЇ

С.В. Ломакович

МОВОТВОРЧІСТЬ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Голобородько К.Ю. Ідіостиль Олександра Олеся: лінгвокогнітивна інтерпретація / К.Ю. Голобородько. – Х. : ХІФТ, 2010. – 528 с.

Монографічне дослідження К.Ю. Голобородька присвячене аналітиці мовосвіту Олександра Олеся – видатного поета, представника української лінгвокультури. Автором монографії зібрано значний мовний матеріал методом суцільної вибірки з двотомного зібрання творів, публікацій, видань окремих збірок, архівних матеріалів.

У книзі здійснено детальний огляд бібліографічного, літературознавчого, мовознавчого олесезнавства, глибоко опрацьовані праці вітчизняних і зарубіжних науковців з метою виявлення ролі й місця поетової творчості в царині історії українського поетичного мовомислення. Визначено особливості Олесевого ідіостилу на підставі мови творів поета: синкретизм, музичальність, звукопис, кольористичність, відображені на вербальному рівні тонкий психологізм й емотивність. Орієнтація на національне та європейське, як зазначає автор монографії, вповні відбивається в мовній організації поетичних творів Олеся релевантним лексичним матеріалом. При цьому індивідуальна мовна картина світу поета національно детермінована, оскільки Олесеви було властиве загострене почуття патріотизму, пристрасної любові до України, шана її історичного минулого.

Представлена монографія складається зі вступу, п'яти розділів з поданою до них літературою, бібліографічних покажчиків творів Олександра Олеся та публікацій про його художню спадщину. Методологічною основою дослідження послужили теоретичні положення когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології, лінгвокультурології, дискурсознавства. Враховуючи загалом дискусійний характер проблеми вивчення концептосфери мовної особистості, у монографії ретельно й переконливо обґрунтовується актуальність обраного методологічного підходу, зокрема його дослідницько-пошукова результативність у вивченні ідіостилу письменника. Аналізуючи теоретичні концепції знакових мовознавців, коментуючи наявні положення лінгвоконцептології, К.Ю. Голобородько шукає власний дослідницький шлях – оптимальний для розв'язання поставлених наукових завдань. У першому розділі опрацьовані засади теорії мовної картини світу та мовної особистості, питання лінгвістичної інтерпретації художнього мовомислення митця. Автор пропонує нові дефініції науково-поняттєвих категорій, серед яких такі: ідіостильовий концепт, когніютип, концептосфера мовної особистості, лінгво-

ментальний світ мовця. Характеризуються новизною й визначення художньої семантики, художньо-семантичної площини, художньо-семантичної сфери, художньо-семантичного наповнення мовного знака.

У другому розділі висвітлюється світоглядно-мистецька позиція Олеся в контексті літературно-художніх напрямів, з'ясовані мовно-естетичні пріоритети поета, провідні тенденції його мовотворчості. Дослідивши олесе-знавчий дискурс, автор монографії окреслює стан вивчення творчості митця, виокремлює чотири етапи її наукової аналітики. Також у цьому розділі здійснюється концептуальний аналіз пріоритетних для художньої лінгвософії Олеся понять *мова* і *слово*, які вербалізуються в таких семантичних площинах: «мова – материнська»; «мова – українська»; «мова – державна» і «слово – борець», «слово – меч», «слово – мовчання»; «слово – інтимне».

Спираючись на категоризацію мовного універсуму у форматі *людина – Всесвіт – людина і Всесвіт*, автор книги вичленює когніютипи *людина і Всесвіт*, наголошуючи на їх концептуальному й художньому навантаженні в ідіолекті Олеся. Концепт *життя* також логічно віднесений автором до когніютипу *людина* як вимір її індивідуального й суспільного існування.

Особливу увагу привертає третій розділ монографії, де здійснено глибокий аналіз складної буттєвої категорії, вербалізованої концептом *Я*. Основні іпостасі Олесевого *Я* постають у таких семантичних площинах: «Я – природа», «Я – борець», «Я – вигнанець», «Я – співець», «Я – закоханий», «Я – німий», «Я – син», «Я – брат». Приядерну зону становлять вербальні репрезентації «моя душа», «моє серце», «моя пісня». Когніютип *Всесвіт*, який детально розглядається в п'ятому розділі, постає в концептуальних парадигмах світу, землі, природи, геопростору, часового виміру.

У своїй розвідці К.Ю. Голобородькові вдалося поєднати лінгвопоетичне спрямування дослідницької аналітики з лінгвокогнітивним науковим інструментарієм; саме такий науковий підхід допоміг більш глибокому зануренню в мовотворчість Олеся, виявленню тих базових концептів, на які спирається філософсько-естетичне осмислення поетом площин фізичного й метафізичного світу. Текст монографії характеризується логічністю, аргументативністю, потужним теоретичним потенціалом при розв'язанні поставлених завдань, добром цікавого й переконливого ілюстративного матеріалу з поетичних текстів Олександра Олеся. Така наукова рецепція художнього доробку митця (когнітивна, з описом основних концептів, вербалізованих стилістичним ресурсом української літературної мови) є новою в українській лінгвістиці. Уважаємо, що ця монографія стане в пригоді не тільки мовознавцям, що цікавляться проблемами лінгвоконцептології та лінгвостилістики, а й учителям-словесникам, студентам-філологам при вивченні художньої творчості Олександра Олеся та її ідіостильових характеристик.

Доктор філологічних наук,
професор кафедри журналістики
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

С.В. Ломакович